

Igor Sapač, Maribor

IN MEMORIAM DVOREC RAVNO POLJE

Poznorenesančni dvorec Ravno polje pri Ptujju ima v sklopu grajske arhitekture na Slovenskem posebno mesto. Po eni strani je to spomenik z enim največjih, pa tudi najkvalitetneje oblikovanih arkadnih dvorišč 17. stoletja, po drugi strani pa je to pozabljena stavba, ki se je v zadnjem desetletju že v dobršni meri sesula vase.¹ Njegov začetek je pomenila osamosvojitve srednjeveške pristave vurberške gosposčine med letoma 1572 in 1586. Tedaj so Stubenbergi na mestu stare pristave postavili novo renesančno grajsko stavbo. Sredi 17. stoletja je obsežno gosposčino z dvorcem kupil Hans Christian baron Galler in do leta 1670 pozidal mogočno reprezentančno zasnovo. Ta je poslej služila kot njegovo glavno prebivališče, namesto bližnjega skromnejšega dvorca Šentjanž.² Kmalu po zaključku del je dvorec upodobil G. M. Vischer v svoji

¹ Članek temelji na študijski nalogi pri predmetu *Prenova arhitekturne dediščine in konzervatorstvo* na Fakulteti za arhitekturo v Ljubljani, ki je nastala leta 2000 na mojo pobudo pod mentorstvom prof. dr. Petra Fistra. Pri nalogi so sodelovali študentje in študentke IV. letnika arhitekture: Rok Bordon, Primož Borin, Manca Cvetko, Gregor Hernah, Tomaž Košat, Karmen Leber, Katja Lipičnik, Miha Lovše, Boris Mlaker, Jaroš Ocepek, Sani Okretič, Domen Pogorevc, Igor Sapač in Miha Završnik. Delo obsega celostno dokumentacijo grajskega kompleksa z arhitekturnim posnetkom dvorca. Neposreden povod za izdelavo naloge je bilo spoznanje, da od nobene druge, za to opravilo pristojne institucije česa podobnega ni pričakovati in da se je gradbeno stanje dvorca že tako poslabšalo, da bi ob nadaljnjem odlašanju za vedno izgubili nekatere ključne podatke o izgledu te pomembne priče poznorenesančne arhitekture na Slovenskem. Posnetek ima nalogo, da vsaj na papirju še ohrani in dokumentira podobo stavbe ter jo tako posreduje kasnejšim raziskovalcem. Stanje stavbe je še omogočilo popolno rekonstrukcijo podobe pred pričetkom propada, torej pred letom 1970.

² Jože CURK, *Trije gradovi – tri usode (Ravno polje, Turnišče, Borl). Ptujski zbornik*, V, 1985, pp. 359–361; cf. Hans PIRCEGGER, *Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gülden, Städte und Märkte*, München 1962, pp. 79, 80; Josef Andreas JANISCH, *Topographisch – statistisches Lexikon von Steiermark*, I, Graz 1878, p. 121; Ivan STOPAR, *Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji. Prva knjiga – območje Maribora in Ptujja*, Ljubljana 1989, pp. 116–120.

leta 1681 izdani topografiji Štajerske.³ Neposredni vzrok za zidavo nove rezidence še ni pojasnjen, poseg pa sta očitno omogočala splošni gospodarski razcvet in velikost gosposčine. Leta 1681 je sin Hansa Christiana Gallerja, Johann Maks Galler gosposčino z dvorcem prodal Juriju Erazmu Sauerju z bližnjega Borla. V posesti te znane štajerske plemiške rodbine je двореc ostal skozi celotno 18. stoletje. Leta 1803 ga je kupil knez Stanislav Poniatowsky, sin zadnjega poljskega kralja Stanislava Avgusta Poniatowskega, ki je moral leta 1795 sestopiti s prestola. Poniatowski je двореc obnovil in ga uporabljal kot poletno rezidenco vse do svoje smrti.⁴ V tem obdobju je nastala upodobitev stavbe v Stari Kaiserjevi suiti iz leta 1832.⁵ Leta 1847 je Ravno polje skupaj z gosposčino in dvorcem Slivnica kupil grof Klemens Brandis, lastnik bližnjih gosposčin Maribor in Betnava, leta 1917 pa je двореc s pripadajočim posestvom kupil deželni Jožef Herberstein-Proskau, ki je bil hkrati tudi lastnik bližnjih gradov Vurberk, Hrastovec in Ptuj.⁶ Herbersteini so двореc večinoma izpraznili, razprodali in odpeljali opremo ter grajski arhiv.⁷ V njihovih rokah je ostal do leta 1932. Tedaj ga je po agrarni reformi, ki jo je izvedla kraljevina Jugoslavija, kot odpravnino s posestvom vred dobil dotedanji upravnik posestva in računovodja Josip Muzek. Po njem sta ga podedovala sin Josip Muzek in hči Olga Muzek por. Greif.⁸ Kljub izgubi funkcije reprezentančnega plemiškega prebivališča in hudi gospodarski krizi tridesetih let je grajski kompleks ostal

³ Georg Matthäus VISCHER, *Topographia Ducatus Stirie*, Graz 1681 (ed. Ljubljana 1971), p. 12.

⁴ PIRCHEGGER, 1962, cit. n. 2, loc. cit.; Nekako sočasno z Ravnim poljem je Poniatowsky kupil tudi bližnjo gosposčino in двореc Slivnica pod Pohorjem. Cf. STOPAR, 1989, cit. n. 2, p. 125.

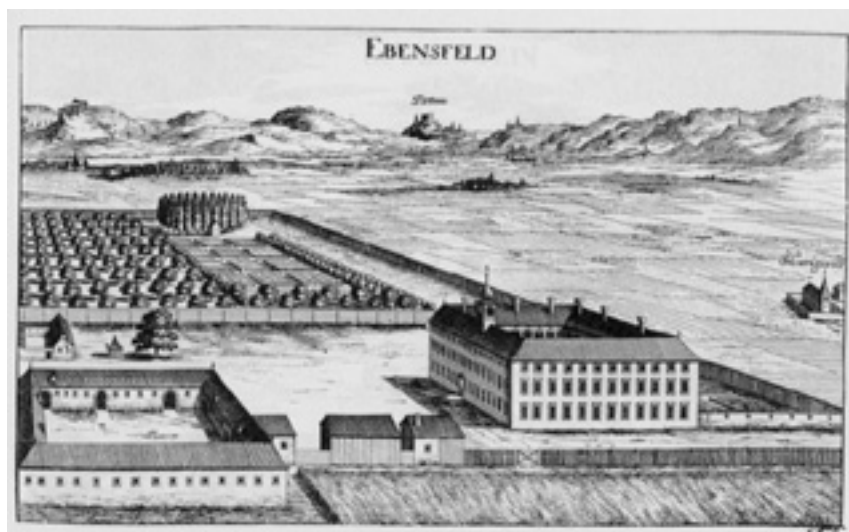
⁵ J. F. KAISER, *Litographierte Ansichten der steiermärkischen Städte, Märkte und Schlösser*. Graz 1832–1833 (*Stara Kaiserjeva suita*), ed. Maribor 1999, p. 55.

⁶ PIRCHEGGER, 1962, cit. n. 2, loc. cit.

⁷ Podobna je bila tudi usoda inventarjev gradov Vurberk in Hrastovec. Del inventarja so domnevno prenesli na ptujski grad, vendar vse do danes še ni raziskano, katere predmete lahko povežemo z Ravnim poljem. Ostanke arhiva, ki so do leta 1994 še ostali v prostorih dvorca Ravno polje, sedaj hrani zasebni zbiralec S. Š. iz Ptuja. Večinoma gre za korespondenco grajskih lastnikov iz 19. in 20. stoletja, nekaj dokumentov pa je tudi starejših.

⁸ Čas se je ustavil na Ravnem Polju, reportaža, 7 dni, 22. 3. 1968; Cf. tudi *Krajevni leksikon Dravske banovine*, Ljubljana 1937, p. 510.

GRADIVO

1. G. M. Vischer, dvorec Ravno polje. Bakrorez, ok. 1681

2. Dvorec Ravno polje. Litografija z iglo iz Stare Kaiserjeve suite, ok. 1830

redno vzdrževan, lastniki pa so načrtovali tudi novo namembnost, ki bi stavbi zagotovila dolgoročno preživetje.⁹

Drugo svetovno vojno je dvorec preстал nepoškodovan, bistvene spremembe, ki so imele usodne posledice za nadaljnji obstoj stavbe, pa so se pričele z nacionalizacijo polovice stavbe po koncu vojne. Odsotnost sleherne stalne namembnosti in s tem posledično sprotnega vzdrževanja je povzročilo naglo propadanje celotnega kompleksa. To se je še stopnjevalo potem, ko so prostore dvorca postopoma pričeli spreminjati v začasna stanovanja. Njihovi prebivalci so odstranjevali lončene peči, trgali s tal parkete, uničevali renesančne lesene stropove in drugo stavbno pohištvo; kmetijski kombinat je imel v grajski stavbi shranjeno žito celo v prostorih s štukaturami, v obokanih pritličnih prostorih pa so uredili provizorične hleve ...¹⁰

Konec šestdesetih let je pričela zamakati streha, leta 1971 pa se je zrušil prvi del nad severozahodnim vogalom.¹¹ Pristojna spomeniškovarstvena služba je ta proces lahko le brezmočno opazovala.¹² Leta 1975 se je sesedel del strehe nad jugozahodnim vogalom. Do leta 1980 se je nato porušila streha na severnem delu vhodnega trakta vse do vhodne veže, okoli leta 1985 pa se je zrušila še streha nad severovzhodnim vogalom. Rušiti so se pričeli tudi deloma s štukaturami okrašeni leseni stropovi vrhnjega nadstropja, pričel pa se je tudi nagel propad sedaj vremenskim ujmam izpostavljenih opečnih obočnih konstrukcij arkadnih hodnikov in pritličnih prostorov. Leta 1986 se je Zavod za spomeniško varstvo Maribor pripravljal, da bi pričel z gradbenimi deli za ohranitev in obnovo dvorca, vse pa je zastalo potem, ko je spomladi 1987 pogorel bližnji dvorec Turnišče pri Ptuj in je bilo nujno tam pričeti z interventno akcijo za ohranitev spomenika. Občina Ptuj, tedanji lastnik obeh objektov, se je namreč odločila, da je priprav-

⁹ Obstajala je celo ideja, da bi v dvorcu namestili umobolnico za mariborsko okrožje. Cf. *Ilustrirani Slovenec*, II, 1926, p. 267; Korespondenca med Herbersteini in J. Muzekom, hrani S. Š. iz Ptuja.

¹⁰ Cf. cit. n. 9; Nekaj ostankov razbitih lončenih peči je bilo še nedavno tega razmetanih na podstrešju južnega trakta.

¹¹ Jelka ŠPROCAR, *Leptica na prepihu*, 7 dni, 30. 3. 1978, pp. 14–15.

¹² Cf. Dokumentacija dvorca Ravno polje v arhivu Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Maribor. Prve fotografije dvorca datirajo v leto 1973; Zanimivo je, da v INDOK centru Uprave Republike Slovenije za kulturno dediščino v Ljubljani o dvorcu Ravno polje ni podatkov.

ljena prispevati sredstva za obnovo največ enega objekta. Tako je bila usoda Ravnega polja zapečateni.¹³

Tudi po osamosvojitvi Slovenije leta 1991 za ohranitev dvorca ni bilo nobenega interesa. Nova oblast je sicer nacionalizirane dele stavbe vrnila nekdanjim lastnikom, do odprave škode pa ni prišlo. Nasprotno! Propadanje se je s čedalje bolj opaznimi posledicami nadaljevalo, tako, da se je poprej le deloma poškodovana stavba v enem desetletju preobrazila v brezoblično in nevarno ruševino.¹⁴ Tekom 90. let so se zrušile preostale strehe nad severnim in zahodnim traktom, za seboj pa so potegnile še večji del arkadnih hodnikov v prvem nadstropju. Zadnja leta naglo propadata tudi sicer še pokrita vzhodni in južni trakt, rušijo se oboki nad pritličnimi prostori, različni »zbiralci« pa iz stavbe odnašajo še uporabne predmete.¹⁵

¹³ Po pripovedovanju solastnice dvorca Ravno polje ge. Eveline Jakl, Maribor; cf. Fotografije in spisi v arhivu Zavoda za varovanje kulturne dediščine Republike Slovenije, območna enota Maribor. Leta 1986 je Janez Mikuž, odgovorni konzervator za двореc Ravno polje pri spomeniškem zavodu v Mariboru poročal sledeče: »Lastnik večjega dela gradu Ravno polje Emona – kmetijski kombinat Ptuj ne opravlja svojih dolžnosti in grad izredno hitro propada. Pri pristojnem upravnem organu občine Ptuj smo zahtevali zaščito zakonitosti in sredstva za pripravo projektne dokumentacije za obnovo, saj smo nameravali v času med 1986 do 1990 opraviti najnujnejša dela, tudi s sredstvi kulturne skupnosti Slovenije in kulturne skupnosti Ptuj. Le hiter poseg namreč lahko še reši to izjemno kvalitetno zgodnjebaročno arhitekturo iz 17. stoletja. Denarja za projektno dokumentacijo nismo dobili, na posebno zahtevo Izvršnega sveta občine pa je akcijo morala črtati iz svojega programa tudi kulturna skupnost Ptuj. Ob takih postopkih strokovna služba ne more sprejeti nobene odgovornosti za ohranitev spomenika.« (Janez MIKUŽ, Ravno polje, *Varstvo spomenikov*, XXVIII, 1986, p 319).

Leta 1991 smo lahko v dnevnem časopisju prebrali, da je двореc Ravno polje zgrmel vkup pred očmi pristojne spomeniškovarstvene službe in da je to tisti objekt, katerega izguba pomeni enega največjih porazov v zgodovini delovanja Zavoda za varovanje naravne in kulturne dediščine Maribor; cf. Skoraj stolpnice na Lentu; Andreja Volavšek, dobitnica Steletove nagrade za življensko delo, *Večer*, 6. 3. 1991.

¹⁴ Cf. Zlatka RASHID, Eni pozabili, drugi uničili. Tam dol, na Ravnem polju, stoji ... ena velika razvalina, *Večer*, 13. 7. 1995, p. 10; Franc MILOŠIČ, Ni zavber deklice, lastnika ni, grad na lastnem grobu že kleči, *Delo*, 21. 8. 1996; Boris VUCRINEC, Minevanje. Fotoreportaža o propadanju dvorca Ravno polje, *Večer*, 5. 4. 1997, p. 41; Sergej VRIŠER, Živi spomini, *Večer*, 25. 9. 1999, p. 41; Franc MILOŠIČ, Tam dol na Ravnem polju ..., *Delo*, 17. 10. 2001; Franc MILOŠIČ, Trden le v ljudski pesmi. Grad Ravno polje pri Kungoti na Dravskem polju, *Delo, priloga Trip*, 25. 10. 2001, p. 8.

Do dvorca, ležečega na samem sredi obsežnega, z gozdom obdanega polja, nedaleč od naselja Kungota pri Ptujju, vodijo iz treh strani s kostanjevimi in topolovimi drevoredi obdane ceste, ki se tukaj stikajo. Sredi sedaj že precej zaraščenega parka lahko razločimo obrise mogočne grajske stavbe. Še nekaj korakov in že stojimo pred razsežno zahodno fasado, ki meri v dolžino skoraj šestdeset metrov. Dvorec je pozidan na skoraj kvadratni talni ploskvi. Štirje neenaki enonadstropni trakti obdajajo arkadirano notranje dvorišče.

Zahodna fasada je reprezentančno zasnovana in obsega 17 okenskih osi. Poleg pritličja obsega še nadstropje in podstrešno poletažo. Strmo, sedaj večidel zrušeno streho, krito z bobrovcem, je prvotno krasil urni stolpič s čebulasto kapo, postavljen v os glavnega portala. Ta je polkrožno sklenjen in izdelan v rustiki, na sklepem kamnu je letnica 1670. Celoto zaključuje bogato profiliran kamnit nadstrešek, krit s pultasto opečno streho. Okna v pritličju in nadstropju so opremljena s profiliranimi poznorenesančnimi okviri, izdelanimi iz peščenjaka, okna kleti in podstrešne poletaže pa so opremljena s preprostimi pravokotnimi kamnitimi okviri, z mestoma ohranjenimi lesenimi naoknicami. Severna fasada meri v dolžino nekaj nad petdeset metrov ter obsega 13 okenskih osi. Arhitekturni členi so enako oblikovani kakor na zahodni fasadi. Streha je tukaj že povsem zrušena. Približno na sredi fasade je razvidna cezura v ometu, ki kaže, da so ta trakt pozidali v dveh gradbenih etapah; najprej vzhodni, nato pa še zahodni del; vendar po enotnem konceptu, tako da med obema deloma v oblikovnem in konstrukcijskem smislu ni razlik. Vzhodna stran dvorca se precej razlikuje od pravkar opisanih. Takoj opazimo neko dvojnost v zasnovi. Desni del obsega pet okenskih osi in spominja na tisto, kar poznamo iz severne in zahodne strani, levi, daljši del, pa s svojimi majhnimi, pravokotnimi in podolžno postavljenimi okenci bolj spominja na kakšno gospodarsko poslopje kot na reprezentančni dvorec. Pri ogledu

¹⁵ Decembra 1999 so iz dvorca odpeljali večje število kamnoseško obdelanih kosov in stavbnega pohištva. (10 arkadnih stebrov, krono vodnjaka, dve večji baročni kovani mreži, kamnite plošče z ograje arkadnega hodnika, opečne tlakovce iz kašče, dve baročni peči iz 18. stoletja, dele baročnega vratnega okovja, ...) Jeseni 2001 sem 10 arkadnih stebrov in krono vodnjaka iz dvorca Ravno polje odkril vzdane na dvorcu Zavrh nad Spodnjo Slivnico pri Grosupljem, ki ga prenavljajo v zasebno rezidenco ...

te strani dvorca takoj postane jasno, da stavba ni nastala sočasno in po enotnem konceptu. Ta vtis potrdi tudi južna stran, ki je sestavljena iz dveh višinsko različnih in medseboj precej nerodno spojenih traktov. Levi je krajši, petosen, sedaj že močno razvaljen, po zasnovi pa enak severni in zahodni fasadi. Desni, nižji del je pomaknjen za približno osem metrov navznoter iz črte levega dela in za razliko od ostalih traktov nima podstrešne poletaže. Okenske odprtine v pritličju in nadstropju s svojimi utilitarnimi oblikami kažejo na obnovitvene posege v 19. stoletju.

Skrozi široko, prečno longitudinalno petosno vežo z deloma že zrušenim banjastim obokom pridemo na obširno dvorišče, ki ga na vseh štirih straneh obdajajo sedaj že precej razvaljeni nadstropni arkadni hodniki. Ti so na zahodnem, severnem in vzhodnem traktu enako oblikovani in obsegajo poleg pritličja in nadstropja še podstrešno poletažo. Na južnem traktu so arkadni hodniki že na prvi pogled drugače oblikovani. Tako se celota kljub enovitosti, ki se kaže na prvi pogled, ob nadrobnejšem opazovanju razodene kot izrazito dvodelna kompozicija, sestavljena iz sestavin 16. in 17. stoletja. Dvorišče je povsem ravno in kvadratnega tlorisa; mestoma so opazni sledovi starega tlaka iz dravskih prodnikov. Ob severozahodnem vogalu je globok vodnjak z donedavna še ohranjeno kamnito krono poznorenesančnih oblik. Kovan železni nastavek, s pomočjo katerega so dvigovali vedro z vodo iz globine in kakršne poznamo tudi na bližnjih gradovih Vurberk, Borl, Ormož in Velika Nedelja, je žal že pred časom izginil.¹⁶

Razmeroma dobro ohranjene arkade južnega trakta so očitno še iz 16. stoletja. Nekoliko potlačene loke pritličja nosijo veliki okrogli toskanski stebri. V nadstropju se število arkadnih lokov podvoji, tako da na en lok pritličja odpadeta dva loka v nadstropju. Arkade so tukaj elegantnih oblik z visokimi toskanskimi kamnitimi stebriči, na ostenju pa so opazni sledovi naslikane arhitekturne členitve. Na križno obokanem hodniku v nadstropju so se ohranili trije različni pravokotni portali renesančnih oblik, ki sodijo v vrh kamnoseške umetnosti tega obdobja v Sloveniji. Prvi se odlikuje z bogato profiliranim ostenjem in preklado, okrašeno z manjšo rozeto na sredi. Drugi portal je podoben, le preklada z

¹⁶ Cf. e. g. Ivan STOPAR, *Gradovi na Slovenskem*, Ljubljana 1986, pp. 60, 65, 78, 80, 86.

manjšo reliefno upodobitvijo motiva morske deklice tukaj počiva na dveh plastično izstopajočih volutah. Najiminitnejši je portal na zahodnem koncu hodnika, ki se odlikuje z ravno preklado, okrašeno z reliefno upodobljenima, vsaksebi obrnjenima kačastima zmajema in čepečo golo žensko v sredini.

Arkadni hodniki ostalih treh traktov že na prvi pogled razodevajo kasnejši nastanek od arkad južnega trakta in so očitno nastali hkrati z reprezentančno predelavo dvorca okoli 1670. Široke, pravilne loke opirajo v pritličju opečni slopi z bogato diferenciranimi bazami in kapiteli, izdelanimi iz peščenjaka, v nadstropju pa loke opirajo elegantni toskanski kamniti stebriči. Ostenje arkadnih hodnikov je bogato razčlenjeno s pilastri in venčnimi zidci, izvedenimi v kamnu. Podstrešno poletažo osvetljujejo manjša pravokotna okenca, ki so v oseh arkadnih lokov. Mestoma, tam kjer je na stenah še ohranjen omet, predvsem na zahodnem in vzhodnem traktu, se kažejo sledovi v omet vrezane in naslikane arhitekturne členitve, ki je bila kasneje še dvakrat obnovljena in tudi precej spremenjena. Kot prvotna se kaže poslikava v sivo beli kombinaciji: arkadni stebri, pilastri, venčni zidci in obrobe lokov so bili tonirani belo, ostalo ostenje pa sivo. V prvem nadstropju so bile na parapetnem zidu naslikane sedaj sicer le še zelo slabo razvidne balustradne ograje, v drugem nadstropju pa so razvidne, med podstrešnimi okenci naslikane belo tonirane kartuše v obliki pravokotnikov s polkrožnimi zaključki, motiv, kakršnega poznamo tudi z ne preveč oddaljenih dvorcev Hamre, Strmol, Olimje in Miljana.¹⁷ Arkadni hodniki so v obeh etažah križnogrebenasto obokani.

Notranji prostori dvorca so sedaj že hudo demolirani. Zahodni in severni trakt sta že skoraj v celoti razkrita in razvaljena. Kletni prostori pod severnim traktom so še dobro ohranjeni. Gre za dva različno globoka in v celoti obokana prostora, dostopna skozi dva preprosta polkrožno sklenjena rusticirana portala. V globino vodi dvoje mogočnih strmih kamnitih stopnišč. Prostor pod vzhodno polovico severnega trakta sodi z višino osmih metrov in dolžino 25 metrov med najimpressivnejše tovrstne motive na naših gradovih. Zaznamujejo ga

¹⁷ Cf. e. g. Ivan STOPAR, *Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji*. Peta knjiga, Ljubljana 1989, pp. 51, 130; Mladen OBAD ŠĆITAROCI, *Dvorci i perivoji Hrvatskog Zagorja*, Zagreb 1992, pp. 174–177.

visoki opečni banjasti oboki in masivni neometani kamniti zidovi z mogočnimi oprogami, ki nosijo predelne zidove v nadstropjih. Pritličje je enako kakor klet v celoti obokano. Oboki so opečni, banjasti, opremljeni s sosvodnicami. Prostori so dostopni skozi preproste kamnite pravokotne portale s profiliranimi prekladami. Veliki polkrožno sklenjeni portal, ki vodi iz vhodne veže na dvorišče je izdelan v rustiki, z močnimi kapiteli in sklepnikom. Oblikovno se naslanja na glavni portal v stavbo, le da nima tu nepotrebne preklade z nadstrešnico.

Iz glavne veže vodi široko, banjasto obokano enoramno stopnišče v nadstropje. Do nedavnega je bilo zaprto z veliko baročno kovano mrežo. Vrh stopnišča vodi na arkadni hodnik veliki, izjemno kvalitetno zasnovani zgodnjebaročni portal. Skoraj kvadratno vratno odprtino uokvirja bogato razčlenjen profil z bisernim nizom, nad izstopajočo preklado pa je postavljeno prekinjeno trikotno čelo s piramidalnimi obeliskastim nastavkom na sredini. V nekdaj reprezentančne prostore prvega nadstropja vodijo iz arkadnega hodnika lesena dvojna vrata zgodnjebaročnih oblik z večinoma še ohranjenim sočasnim okovjem in ključavnicami. Sobane so vse medseboj zaporedno vezane druga na drugo, vrata pa so skozi oba trakta postavljena v eni osi, simetrično na širino prostorov. Prostori so bili ravno stropani, deloma opremljeni s sedaj le še v eni sobi ohranjenim renesančnim neometanim lesenim tramovnim stropom, večinoma pa so tukaj nastopali, sedaj že povsod zrušeni ometani stropi, opremljeni s pozno-baročnimi geometričnimi štukaturami. V vogalih so mestoma še vidni sledovi nekdaj velikih lončenih peči, ki so se kurile iz arkadnega hodnika; kurišča na hodniku so opremljena s kamnitimi okvirji s profiliranimi prekladami. V dveh prostorih je pod plastjo novejšega ometa razvidna slikana stenska dekoracija; prepoznavno je baročno vitičevje, mestoma kombinirano z grotesknimi maskami. Poslikane so celotne stene od tal do sicer zrušenega stropa z okenskimi ostenji vred. Poslikave so enobarvne, v enem prostoru temno rdeče, v drugem oker. Petosna slavnostna dvorana, urejena nad vhodno vežo v pritličju in v osi vhodnega portala je bila kasneje s sedaj že zrušeno steno, razdeljena na dva manjša prostora in je takrat izgubila tudi svojo prvotno podobo in prostornino.

Vzhodni trakt je še pokrit in v celoti ohranjen. Klet in pritličje sta banjasto obokana, nadstropji, ki sta imeli vseskozi funkcijo

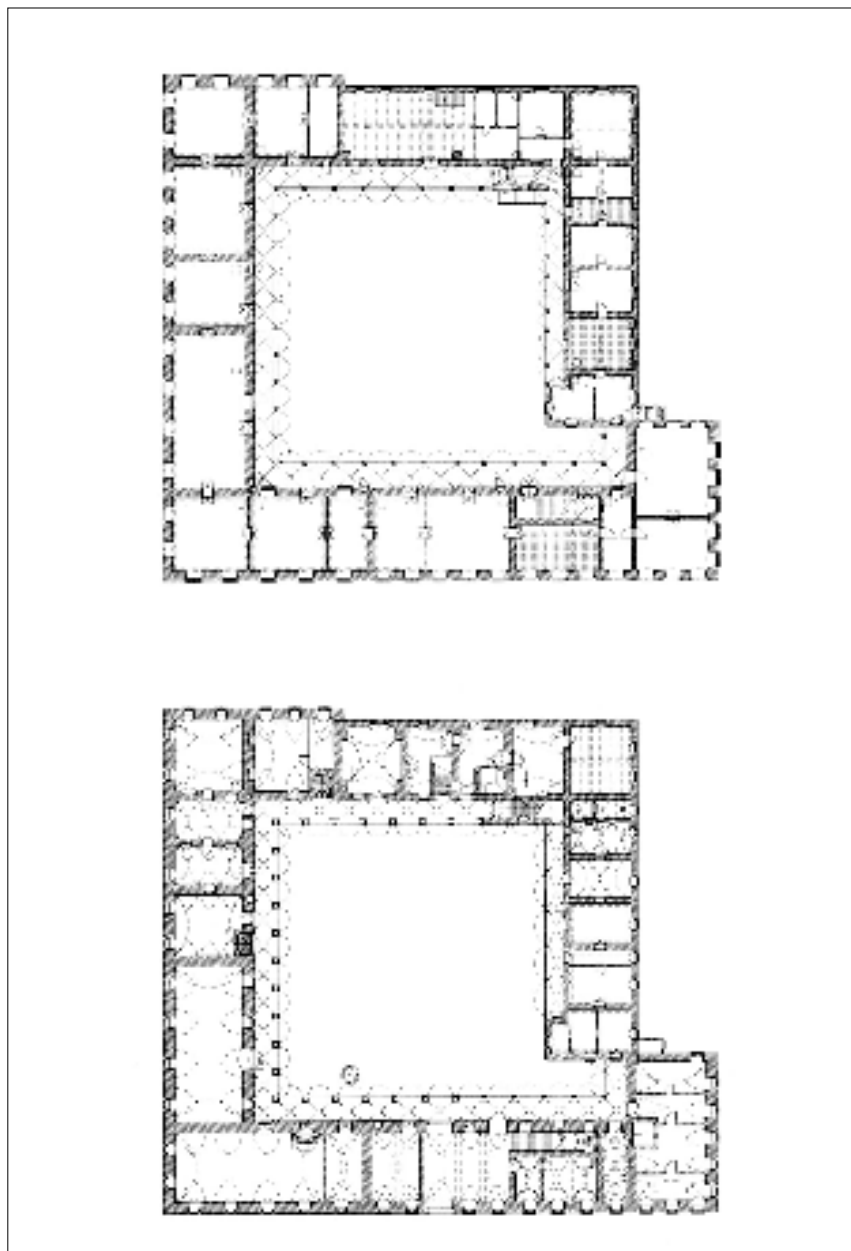
grajske kašče, pa sta opremljeni s preprostima lesenima neometanima ravnima stropoma. V kleti se je v enem prostoru ohranil tu morda sekundarno vzidan poznogotski pazduhasti portal, ki je najstarejši stilno opredeljivi element na stavbi. Ostali členi vzhodnega trakta, vkolikor nimajo utilitarnih, stilno indeferentnih oblik, so nastali šele ob prezidavi dvorca ok. leta 1670. Na južnem koncu arkadnega hodnika vzhodnega trakta vodi v nadstropje utilitarno oblikovano enoramno stransko stopnišče, ki je očitno nastalo šele na začetku 19. stoletja. Ob tem so morali zazidati arkadna loka iz 17. stoletja, za neprekinjeno povezavo hodnikov v nadstropju pa so uredili lesen mostovžu, ki je bil še do nedavna opremljen z baročno kovano ograjo.

Južni trakt se predvsem zaradi svoje višine najbolj razlikuje od ostalih delov dvorca, danes pa je to tudi še najbolj ohranjeni del kompleksa. Poleg pritličja obsega le še eno nadstropje in ni podkleten. Njegova dolga dvokapna opečna streha je nekoliko nerodno spojena s strešno konstrukcijo vzhodnega trakta. Pritličje je večidel ravno stropano, le v dveh prostorih so banjasti oboki. Zlasti zanimiv je prostor v jugovzhodnem kotu dvorišča, ki je nekoč služil za grajsko ječo. Iz križno obokanega hodnika sta dostopni dve manjši križno obokani celici, ki sta osvetljeni le skozi eno okence na južni strani. Nadstropje je dostopno po že omenjenem stopnišču ob vzhodnem traktu. Prostori so tukaj manjši kakor v zahodnem ali severnem traktu. Med seboj so zaporedno povezani z vrati v isti osi. Več prostorov je opremljenih s preprostimi renesančnimi tramovnimi stropi, predzadnji prostor v zahodni smeri pa se ponša z imenitnim rezljanim renesančnim stropom, ki počiva na bogato profiliranem osrednjem nosilcu. V tem prostoru se je do nedavnega ohranila tudi še baročna sedežna garnitura z dvema foteljema in klopjo, preostankom nekdanjega grajskega inventarja, zlasti omembe vredna pa je bila skoraj tri metre visoka peč poznobaročnih oblik, okrašena z volutama ob straneh in štukiranimi okraski.

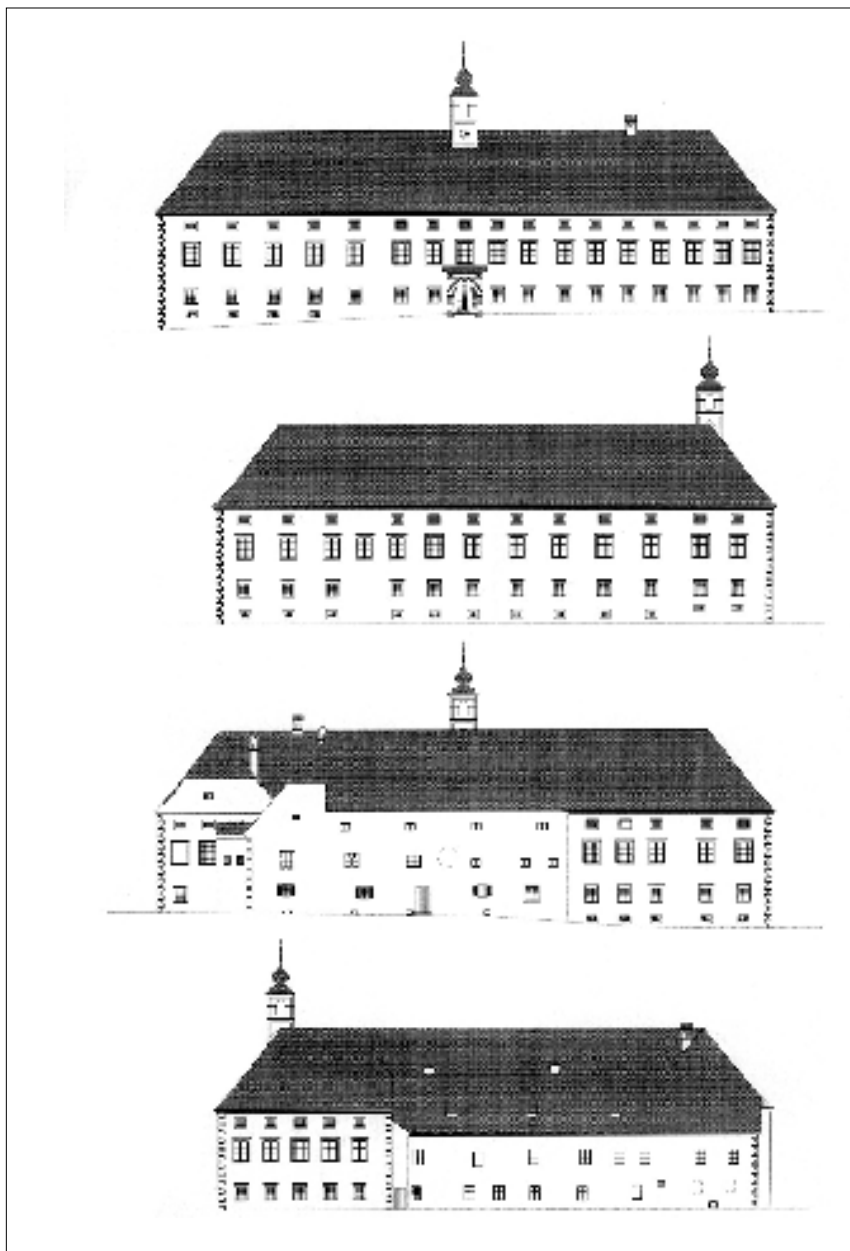
Že pri bežnem ogledu stavbe postane jasno, da ni enotnega nastanka in da se je morala razviti v vsaj dveh razvojnih fazah, v 16. in 17. stoletju, poslej pa očitno ni bila več deležna posegov, ki bi bistveno spremenili njeno podobo.¹⁸

¹⁸ Problematiki stavbne zgodovine dvorca se je doslej edini posvetil Jože Curk; cf. CURK, 1985, cit. n. 2, loc. cit.

GRADIVO

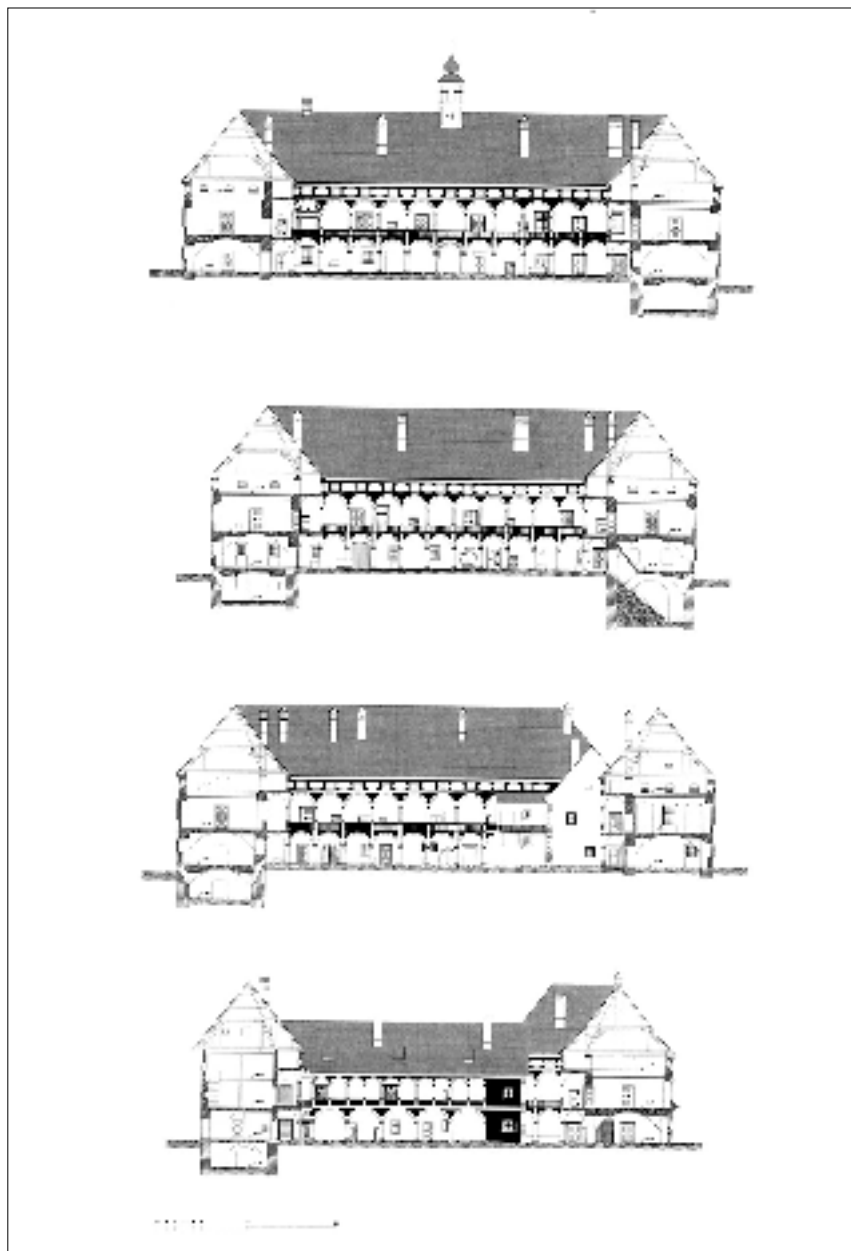

3. Tlorisa pritličja in nadstropja dvorca

4. Načrti zunanjih fasad

GRADIVO

5. Načrti dvoriščnih fasad s prečnimi prerezi

6. Zahodno pročelje dvorca na fotografiji iz Ilustriranega Slovenca leta 1926

7. Pogled na dvorec s severovzhodne strani leta 1974

GRADIVO

8. Severozahodni vogal arkadiranega dvorišča leta 1973

9. Arkade vzhodnega trakta leta 1987

10. Glavni portal z letnico 1670, 1973

11. Zgodnjebaročni stopniščni portal, 1973

12. Renesanci portal z volutama v nadstropju južnega trakta, 1973

13. Renesanci portal z reliefom v nadstropju južnega trakta, 1973

GRADIVO

14. Južni trakt dvorca leta 2000

15. Naglo propadajoči zahodni trakt leta 2000

Od domnevne, leta 1265 v deželnoknežjem urbarju omenjene pristave ali dvora vurberške gosposčine, se v današnji stavbi ni ohranilo ničesar. Očitno so Stubenbergi med letoma 1572 in 1586, potem ko se je nekdanja pristava osamosvojila in je tu nastal sedež samostojnega gospostva z lastnim višjim krvnim sodiščem, pozidali nov manjši renesančni dvorec. Ta je obsegal današnji južni in vzhodni trakt, ki sta tvorila kompozicijo na tlorisu v obliki črke L.¹⁹ Južni trakt je do danes ohranil v glavnem nespremenjen videz. Bil je zasnovan kot dolga enonadstropna stavba, krita s strmo štirikapno streho. Že od kraja je bil opremljen z elegantnim nadstropnim arkadnim hodnikom na severni strani, iz katerega so bili skozi tri reprezentančno oblikovane kamnite portale dostopni stanovanjski prostori v nadstropju. Ti so bili medseboj zaporedno povezani in v celoti opremljeni z ravnimi neometanimi lesenimi tramovnimi stropi; eden je bil še posebej kvalitetno oblikovan. Južna fasada je bila v nadstropju opremljena s srednje velikimi pravokotnimi okni, ujetimi v kamnite okvire s profiliranimi policami in prekladami, ki so jih v 19. stoletju v veliki meri odstranili. Okna pritličja so imela preproste, neprofilirane okvire. Stopnišče, ki je povezovalo pritličje z nadstropjem je bilo najbrž urejeno v notranjosti, zunanjšega stopnišča pa vsaj v današnji obliki tedaj nedvomno ni bilo. Hkrati je nastal, pravokotno na južni trakt naslonjeni in sprva enonadstropni ter s strmo dvokapno streho kriti vzhodni trakt. Ta je služil kot gospodarsko poslopje in je bil temu primerno utilitarno oblikovan. V ravnostropanem nadstropju, ki je obsegalo le en sam, z majhnimi okni osvetljen prostor je bila kašča, obokano pritličje in klet pa sta služila za spravilo pridelkov in vina. Zanimivo je, da se je v kleti ohranil poznogotski pazduhasti portal, ki bi morda lahko bil ostanek srednjeveške pristave, verjetneje pa je nastal hkrati z novim dvorcem v 16. stoletju, njegovo obliko pa si lahko razlagamo kot trdno zakoreninjenost gotskih oblik še daleč v drugo polovico 16. stoletja.

Takšno podobo je dvorec ohranil vse do začetka druge polovice 17. stoletja. Tedaj se je novi lastnik baron Hans Christian Galler, potem, ko mu je njegovo dotedanje bivališče v bližnjem dvorcu Šentjanž (danes Starše) postalo pretesno, odločil da si tukaj postavi novo, času in velikosti gosposčine, primerno rezidenco. K staremu dvorcu je

¹⁹ Cf. CURK 1985, cit. n. 2, loc. cit.

v vsaj dveh gradbenih etapah dal do leta 1670 prizidati dva nova reprezentančna stanovanjska trakta. Ta sta bila širša in za podstrešno poletažo višja od starih dveh. Ker ju je postavil zrcalno na že obstoječa trakta je tako zaprl veliko, na vseh straneh z arkadnimi hodniki obdano kvadratno dvorišče. Pri tem posegu so stari južni trakt z izjemo strešne konstrukcije pustili nedotaknjen, vzhodni gospodarski trakt pa so dvignili za eno etažo in ga na dvoriščni strani opremili z enakim arkadnim hodnikom, kakršnega sta dobila tudi nova trakta. Tako je dvorišče dobilo varljivo enotno podobo, ki šele ob nadrobnem ogledu razodene, da ni iz enega liva. Oblikovanje zunanjsčine je pri tem ostalo manj enotno. Zasnova namreč nima eksaktno spojenih traktov, kar je posebno očitno na stičišču južnega in zahodnega trakta. Tu se trakta stikata samo z ogloma in je zaradi tega prekinjen tudi arkadni hodnik, pa tudi spoj vzhodnega in severnega trakta je nekoliko neroden. Z oblikovnega vidika je ostala problematična tudi strešna konstrukcija nad stikom južnega in povišanega vzhodnega trakta. Kljub temu pa stavbeniku te poznorenesančno-zgodnjebaročne faze ne moremo očitati nepremišljenosti zasnove. Oba nova reprezentančna trakta, zahodni in severni, sta s svojima zaključkoma oblikovala vse tri za poglede iz okolice najpomembnejše vogale stavbe. Njuni 17 in 13 osni fasadi sta reprezentirali dvorec na obeh najbolj vidnih straneh, obrnjenih proti smerem cest, ki so se z Dravskega polja stekale k njemu in se nadaljevale skozi bližnjo vas Kungoto proti jugu in jugovzhodu. Najmanj ugledna vzhodna fasada, z odprtini, značilnimi za gospodarska poslopja, je tako ostala za poglede iz okolice skoraj povsem zakrita.²⁰ Celotno zasnovo dvorca je kronal vitki urni stolpič z baročno čebulasto kapo, v osi glavnega portala, kakršne so v tistem času kot neke vrste statusni simbol dobile mnoge sočasne grajske arhitekture. Hkrati s prezidavo dvorca so postavili tudi novo razsežno štiritraktno gospodarsko poslopje in uredili grajski park. V takšni obliki je kompleks doživel in upodobil tudi G. M. Vischer okoli leta 1680.²¹

Kljub vsemu se zdi, da dvorec nikoli ni bil povsem dokončan. Razlogi zato niso znani; morda zgodnja smrt Hansa Christiana Gallerja ali pa pomanjkanje denarja. Za to tezo govori predvsem notranj-

²⁰ CURK, 1985, cit. n. 2, loc. cit.

²¹ Cf. VISCHER, 1681, cit. n. 3, p. 12.

ščina, ki kljub kasnejšim posegom kaže, da slavnostna dvorana, grajska kapela in ostali reprezentančni prostori niso bili nikoli dejansko do kraja izvršeni in okrašeni. Končno pa tudi povsem nelogični spoj zahodnega in južnega trakta kaže na to, da so morda načrtovali rušenje starega renesančnega južnega trakta in zidavo novega južnega trakta v črti zahodnega trakta. V tem kontekstu bi postala razumljiva tudi sicer točna Vischerjeva grafika, ki pa južno stran upodablja v pravilni obliki, kakršne v resnici nikoli ni bilo in je potemtakem lahko šlo le za načrtovan, a potlej neizvršen projekt.

V kasnejših stoletjih stavba ni več doživljala sprememb, ki bi bistveno spremenile podobo iz 17. stoletja. Sauerji so v 18. stoletju bivali predvsem na Borlu in Dornavi, Ravno polje je očitno služilo le kot občasno prebivališče, predvsem pa kot sedež uprave gosposčine in zato ni bilo deležno nobenih zaznavnih gradbenih posegov.²² Ta situacija se je spremenila v prvi polovici 19. stoletja, ko je bila gosposčina v lasti kneza Stanislawa Poniatowskega in je dvorec ponovno postal reprezentančno plemiško bivališče. Takrat je doživel prvo večjo obnovo po letu 1670. Obnova v poznobaročni maniri je sicer zajela celotno stavbo, vendar ni bistveno spremenila njenih osnovnih karakteristik. Obnovili in na novo opremili so reprezentančne prostore v prvem nadstropju zahodnega in severnega trakta. Strope so opremili z geometričnimi štukaturami,²³ žal pa so pri teh posegih uničili tudi nekaj kvalitetnih starih reprezentančnih prostorov. Tako so s predelnimi stenami predelili vhodno vežo in slavnostno dvorano, ki sta izgubili svoje velikopotezne prostornine, odstranili pa so tudi urni strešni stolpič, ki ga upodobitev dvorca v Stari Kaiserjevi suiti iz leta 1832 ne prikazuje več.²⁴ Morda je takrat izginila tudi grajska kapela. Sočasno so v jugovzhodnem vogalu dvorišča uredili novo stopnišče s povezovalnim lesenim gankom ter prenovili prostore v nadstropju južnega trakta; takrat

²² Cf. Igor WEICL, Grad Borl in družina Sauer von und zu Ankenstein, *Časopis za zgodovino in narodopisje*, LVIII (n. s. XXXIII), 1997, pp. 217–218.

²³ Leta 1991, ob mojem prvem obisku dvorca, sta bila dva stropa s štukaturami v severnem traktu še ohranjena, kasneje sta se zrušila. Podobna štukatura se je ohranila v enem od prostorov prvega nadstropja ptujškega gradu. Cf. Marjeta CIGLENIČKI, *Štukatura na ptujškem gradu*, Ptuj 1997, p. 73.

²⁴ Cf. KAISER 1832–1833, cit. n. 5, p. 55.

so povečali okna, pri čemer so šli po zlu stari renesančni kamniti okviru. Po letu 1848 se je dvorec spremenil iz sedeža gosposčine v središče veleposestva, kar je močno vplivalo na usodo premične opreme reprezentančnih prostorov. To so kmalu po prvi svetovni vojni odpeljali in razprodali, sama stavba pa ni bila deležna gradbenih sprememb. Še naprej je skupaj s celotnim kompleksom redno vzdrževana, kljub temu da je bila v večjem delu prazna. Edini, še danes razpoznavni večji poseg iz druge polovice 19. stoletja, je nova strešna konstrukcija nad južnim traktom in novi oplesk dvoriščnih fasad. Te obarvajo v rumeno beli kombinaciji, tako da je ostenje rumeno, arhitekturni členi pa beli.

Ko je v 30. letih 20. stoletja posest pridobila družina Muzek, je dvorec doživel še svojo poslednjo obnovo. Takrat so temeljito obnovili južni trakt, ga opremili z novim stavbnim pohištvom in pečmi, uredili tudi dve kuhinji in kopalnico, tako da je bila celota prilagojena sodobnim bivanjskim pogojem. Sočasno so na novo prebarvali dvoriščne fasade v rumeno sivi kombinaciji; arkadni členi so bili poslej temno sivi, ostenje pa rumeno. Prebarvali so tudi zunanje fasade vzhodnega in južnega trakta. Celoten dvorec so opremili z novimi žlebovi za odvajanje meteornih vod, arkadni hodniki v nadstropju so dobili nove cementne tlake, ki so nadomestili stare estrihe. Tako je bil dvorec v dobrem gradbenem stanju in je veljal za enega najbolj ohranjenih in obnovljenih na območju Dravske banovine v tridesetih letih.²⁵

Iz daljave arhitekturo dvorca doživimo kot monumentalen, horizontalno naglašen bel kvader, postavljen na sredino prostrane prazne ravnine. Kljub temu, da je celota sestavljena iz dveh različnih delov, deluje razmeroma homogeno in uravnoteženo. Navzven nekoliko hladna in morda celo odbijajoča, kaže na notranji, dvoriščni strani povsem drugačno lice. Povsod razsežne arkadne galerije, ki z velikim merilom in bogastvom arhitekturnih detajlov vzbujajo vtis odprtosti in lahkotnosti. Gre za introvertirano arhitekturno zasnovo, ki živi predvsem svoje notranje življenje, proti zunanjemu svetu pa je zaprta in nedostopna.

V opisani obliki je ravnopoljski dvorec ena ključnih grajskih arhitektur druge polovice 17. stoletja na Slovenskem. Že na prvi pogled razodeva, da gre za izrazito novoveški, ravninski koncept, ki nima v oblikovnem pogledu več ničesar skupnega s srednjeveškimi višinskimi

²⁵ Cf. n. 9.

gradovi, kakršni so denimo bližnji Vurberk, Ptuj ali Borl. Če primerjamo tlorisno zasnovo, ki je najosnovnejši podatek za sleherno stavbo, takoj opazimo izrazito težnjo po geometrični pravilnosti in velikopoteznosti. Štirje približno enaki trakti zapirajo kvadratno notranje dvorišče, kar kaže na tipičen renesančen vzorec. Stavba pa s tlorisno shemo uvaja pomembno novost. Tukaj se prvič pojavi, da na vogalih ni več obrambnih stolpov, kakršni sicer obvezno nastopajo na grajski arhitekturi 16. stoletja, ohranjajo pa se še daleč v pozno 17. stoletje. To nam kažeta npr. primera danes sicer razvaljenih reprezentančnih dvorcev Schrattenberg na avstrijskem Štajerskem ali Soteske ob Krki na Dolenjskem, ki sta oba nastala nekako do ok. leta 1685. Leta 1670 končano Ravno polje ne pozna niti rizalitno poudarjenih vogalov, niti vogalnih strešnih stolpičev, ki bi vsaj simbolno še poudarjali obrambno sposobnost stavbe. Grajska arhitektura je tukaj dosegla tisto točko, ko se utrjeni renesančni двореc dokončno prelevi v povsem stanovanjsko stavbo in ni več niti najmanjše potrebe po obrambni sposobnosti. Na upoštevanje tradicije kaže le še zaprta tlorisna zasnova, pa tudi tukaj naletimo na pomembno novost. Arkadirano dvorišče ni več stisnjeno v ozek kvadrat, kakršne poznamo na dvorcih 16. stoletja, kot sta npr. Krumperk pri Domžalah ali Spielberg pri Knittelfeldu, ampak je na široko razprto, tako, da dolge arkadne galerije dosežejo popoln učinek. Na Ravnem polju imamo opraviti z enim največjih, pa tudi najkvalitetnejše oblikovanih tovrstnih motivov na slovenskih tleh in širše.²⁶

Ob ogledu stavbe se pojavi vprašanje arhitekturnih vzorov in vplivov za njeno zasnovo. Osnovna ideja za takšen stavbni tip izvira iz italjanske renesančne arhitekture 15. stoletja, v avstrijskih deželah pa se je razširila v 16. stoletju. Zaradi nenehnih vojaških spopadov, od turških vpadov, kmečkih uporov do vplivov tridesetletne vojne, so tukajšnji renesančni dvorci vselej kompromis med utrdbo in stanovanjsko stavbo. Le redko se že v 16. stoletju pojavijo zasnove, kjer stanovanjski moment docela prevlada nad obrambnim. Ena takšnih je zasnova, okoli 1580 pozidanega dvorca Pernek (Pernegg) ob Muri, na avstrijskem Štajerskem, ki jo karakterizirajo štirje trakti okoli arkadi-

²⁶ Cf. Ivan STOPAR, *Gradovi na Slovenskem*, Ljubljana 1986, pp. 67–69; Nace ŠUMI, *Arhitektura XVI. stoletja na Slovenskem*, Ljubljana 1966, pp. 136–140; Herwig EBNER, *Burgen und Schlösser im Ennstal und Murboden*, Wien 1976, p. 122.

ranega velikega kvadratnega notranjega dvorišča in odsotnost vogalnih stolpov in drugih obrambnih sestavin.²⁷ Vendar pa Pernek ostaja izjema; sicer velja, da še globoko v 17. stoletje nastajajo koncepti z vogalnimi stolpi in utesnjenimi dvorišči. Prelom s to tradicijo pomeni šele velikopotezna zgodnjebaročna zasnova, med letoma 1625 in 1656 pozidanega reprezentančnega dvorca Eggenberg pri Gradcu, ki so jo načrtovali in izvajali predvsem iz Italije prihajajoči mojstri. Po zaključku del celota postane pomemben zgled za vse ostale večje gradnje plemiških dvorcev v drugi polovici 17. stoletja na Štajerskem.²⁸ Tudi zasnova Ravnega polja kaže na močno željo po posnemanju eggenberškega vzora, hkrati pa do neke mere tudi željo po tekmovanju z njim. To je zlasti opazno pri razsežnosti tlorisne zasnove in načinu oblikovanja arkadnega dvorišča.²⁹ Vendar pa svojega vzora predvsem po kvaliteti oblikovanja detajlov ne dosega, kljub temu da dela, zlasti v notranjščini najbrž nikoli niso bila zaključena. Za naš prostor ostaja predvsem pomembna priča razvoja grajske arhitekture od utrjega renesančnega dvorca 16. stoletja do baročnega dvorca poznega 17. stoletja, kakršen je denimo Štatenberk.³⁰

Arhitekt, ki je gradil Ravno polje, ostaja anonimen. V širši okolici pa lahko najdemo nekaj sočasnih arhitektur, ki predvsem skozi oblikovanje posameznih detajlov kažejo na vzporednice in morda celo lahko govorijo o istem avtorju oz. vsaj o istih delavnicah, ki so sodelovale pri gradnji. Na gradu Borl je zanimiv leta 1674 dokončani trakt z slavnostno dvorano in grajsko kapelo.³¹ Okenski okviri v nadstropju, predvsem pa portal kapele v pritličju se s segmentnimi čeli in motivom bisernega niza močno približujejo stopniščnemu portalu Ravnega polja.

²⁷ Robert BARAVELLE, *Burgen und Schlösser der Steiermark*, Graz 1961, p. 52.

²⁸ Barbara RUCK – Fridrich KRYZA-GERSCH, *Schloss Eggenberg*, Graz 1984, pp. 15–20.

²⁹ Dejansko je tlorisna površina Ravnega polja (59 x 53 m) na Štajerskem ena največjih po Eggenbergu (65 x 80 m). Z njo sta primerljivi edino še prav tako ravninski zasnovi poznorenesančnih dvorcev Lackenbach in Deutschkreutz na Gradiščanskem.

³⁰ Cf. Nace ŠUMI, *Arhitektura XVII. stoletja na Slovenskem*, Ljubljana 1969, pp. 103 ss.

³¹ Cf. ČURK, 1985, cit. n. 2, p. 365; Ivan STOPAR 1989, cit. n. 2, p. 28; WEIGL 1997, cit. n. 22, pp. 217–218.

Podobno oblikovanje najdemo tudi pri oknih med 1660 in 1680 pozidane slavnostne dvorane Leslijevega trakta na ptujskem gradu, kjer spet srečamo segmentna čela, biserni niz, pa tudi piramidalni obeliskasti nastavek na sredini.³² Identiteta avtorjev posegov na Borlu in ptujskem gradu še ni raziskana. Tretja stavba v okviru slovenske Štajerske, ki jo lahko povežemo z Ravnim poljem je mestni dvorec v Laškem. Zasnova, ki je datirana z letnico 1675, je tako v komponiranju stavbne mase kakor tudi po oblikovanju arhitekturnih členov na moč podobna tistemu kar poznamo z Ravnega polja. Edina novost, ki je Ravno polje še ne pozna, je s pilastri in venčnimi zidci okrašena fasada. Za laški dvorec je znano, da ga je dal postaviti cesarski tajni svetnik Janez Vajkard Vetter grof pl. Lilie, žal pa tudi tukaj ni znan stavbenik, ki ga je pozidal.³³

Z Ravnim poljem morda lahko povežemo tudi obsežna prenovitvena dela na sekavskem škofovskem gradu Seggau pri Lipnici (Leibniz) na avstrijskem Štajerskem, ki so trajala skozi vso drugo polovico 17. stoletja. Oblikovanje posameznih arhitekturnih detajlov kaže zanimive vzporednice. Tudi tukaj najdemo v grajskem jedru nekaj med 1660 in 1680 izdelanih portalov s segmentnimi čeli in bisernim nizom, pomembna pa je zlasti primerjava arkadnega hodnika. Arkadni loki so tukaj v vseh treh etažah oprti na okrogle kamnite stebre, kompozicija in izvedba pilastrov in venčnih zidcev pa močno spominja na ravnopoljsko. Seggauski arkadni hodnik je bil končan do leta 1664, kot gradbena mojstra pa sta navedena Ruepp Schober in Anton Solari.³⁴ Zanimiva je tudi primerjava arkadnega hodnika nekdanje oranžerije na Seggavu z arkadnim hodnikom pritličja na Ravnem polju. Kapiteli so namreč skoraj povsem identični, enako proporci stebrov in način gradnje opečnih slopov. Za Seggausko oranžerijo je znan podatek, da jo je do leta 1693 pozidal, sicer tudi na širšem območju Slovenskih goric

³² Cf. Jože CURK, Poročilo o kulturnozgodovinskem delu in raziskavah v Pokrajinskem muzeju Ptuj za leta 1970–1974, *Časopis za zgodovino in narodopisje*, XLV (n. s. X), p. 257.

³³ Cf. Ivan STOPAR, *Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji. Tretja knjiga – Spodnja Savinjska dolina*, Ljubljana 1992, p. 62.

³⁴ Heimo KAINDL – Hans RANZ – Leopold STADTLER – Karl STEINER, *Schloss Seggau, Geschichte, Architektur und Kunst der steirischen Bischofsburg*, Graz 1997, p. 73.

delujoči lipniški gradbeni mojster Jakob Schmerlaib, ohranjeni pa so tudi še prvotni načrti.³⁵

Če so bili pri naštetih objektih dejansko na delu isti avtorji, iste gradbene delavnice, ali pa gre morda samo za iste formalne vzore, bodo morale pokazati nadaljnje raziskave. Že sedaj pa lahko ugotovimo, da mesto dvorca Ravno polje v zgodovini gradbene dejavnosti druge polovice 17. stoletja na Štajerskem ni zanemarljivo in vsekakor ne zasluži, da ga današnji čas brezobzirno in dokončno uniči. Slednjega se je potrebno toliko bolj zavedati spričo dejstva, da je novejša slovenska zgodovina dodobra pospravila tudi z nekaterimi ključnimi plemiškimi dvorci 17. stoletja. Če se spomnimo samo 1895 podrtega Knežjega dvorca v Ljubljani, 1915 razstreljenega Kanala ob Soči, 1943 požganih dvorcev Soteska ob Krki, Kočevje, Križ pri Kamniku in 1988 zrušenega zahodnega trakta dvorca Velike Žablje, potem ugotovimo, da ni nobene potrebe, da na konec tega žalostnega sprevoda postavimo še Ravno polje.

Vsa v članku objavljena tehnična dokumentacija stavbe izvira iz arhiva seminarja prof. dr. Petra Fistra na Fakulteti za arhitekturo v Ljubljani. Fotografski posnetki iz let 1973, 1974 in 1987, avtorjev Petra Možeta in Janeza Mikuža, izvirajo iz arhiva Zavoda za varstvo kulture dediščine Republike Slovenije, OE Maribor, ki je ljubeznivo dovolil njihovo uporabo. Posnetki iz leta 1999 in 2000 so avtorjevo delo.

³⁵ Ibid., p. 146; cf. Herwig EBNER, *Burgen und Schlösser in der Steiermark*. Graz, Leibnitz, West-Steiermark, Wien 1981, p. 111; Rochus KOHLBACH, *Steirische Baumeister*, Graz 1961, pp. 355–360; Metoda KEMPERL, *Romarske cerkve – novogradnje 17. in 18. stoletja na Slovenskem. Arhitekturni tipi, poslikava, oprema*. Ljubljana 2001 (Doktorska disertacija), pp. 32, 48, 106, 114, 117, 214, 217.

UDK 728.83"16/17"(497.4 Ravno polje)

**IN MEMORIAM SCHLOß RAVNO POLJE
(EBENSFELD)**

Unweit von Ptuj (Pettau) in der slowenischen Steiermark liegt, inmitten von einer weiten Ebene, das Schloß Ravno polje oder Ebensfeld. Es zählt zu den größten und zugleich bedeutendsten Denkmälern der Renaissance-schloßarchitektur in Slowenien, in jüngster Zeit ist es aber auch durch seinen traurigen Verfall berühmt geworden. Um 1580 errichteten die Stubenberger an der Stelle eines mittelalterlichen Ansitzes ein neues Renaissancegebäude, bestehend aus zwei einstöckigen Flügeln auf dem Grundriß in L-Form. Den Südflügel zeichneten ein Arkadengang im Erd- und Obergeschoß mit gediegen ausgeführten Steinmetzarbeiten und aufwendig geschnitzte Holzdecken im Inneren aus. Mitte des 17. Jahrhunderts wurde die umfangreiche Herrschaft samt Schloß von Hans Christian Freiherr Galler erworben, der bis 1670 das Gebäude in zwei Kampagnen umbaute und es um zwei neue Flügel ergänzte, so daß dadurch eine viereckige Anlage mit einem weiten Innenhof in der Mitte entstand. Dieser wurde durch sehr anspruchsvoll konzipierte und repräsentativ wirkende Spätrenaissance-Arkadengalerien ausgestaltet. Das Ganze wurde mit weiten Parkanlagen umgeben, doch wurden die Arbeiten an diesem Komplex nie ganz zu Ende geführt. Später erfuhr das Gebäude keine Eingriffe mehr, welche sein Bild wesentlich verändert hätten.

Die Architekturanlage des Schlosses Ravno polje ist in den beiden Bauphasen insofern von Bedeutung, als sie ein Bindeglied darstellt zwischen dem befestigten Renaissanceschloß des 16. Jahrhunderts mit Verteidigungstürmen an den Ecken sowie in der Regel eingeengtem Innenhof auf der einen und dem sich der Umgebung öffnenden frühbarocken Schloß auf der anderen Seite. Als Vorbild diente das in den Jahren 1625 bis 1656 errichtete Repräsentanzschloß Eggenberg bei Graz, das auch sonst einen starken Einfluß auf Bau und Ausstattung zahlreicher anderer bedeutender steirischer Schloßbauten der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts ausübte. Der Architekt von Ravno polje bleibt unbekannt. In der weiten Umgebung sind allerdings einige gleichzeitige Architekturen anzutreffen, die in der Gestaltung von Details Parallelen dazu aufweisen und vielleicht sogar vom selben Autor oder zumindest von denselben Werkstätten sprechen lassen. Das sind der um 1664 errichtete Arkadengang des Kernbaus und der um 1693 errichtete Arkadengang der Orangerie im bischöflichen Seckauer Schloß Seggau bei Leibnitz, der im Jahre 1674 ausgebaute Flügel mit dem Festsaal und der Kapelle der Burg Borl (Ankenstein) bei Ptuj, der zwischen 1660 und 1680 durch die Grafen Leslie errichtete Flügel mit Festsaal und Kapelle des Schlosses Ptuj (Oberpettau) sowie die um 1675 ganz neue Anlage des Stadtschlusses von Laško (Tüffer).

GRADIVO

Abbildungen:

1. Georg Matthäus Vischer, Schloß Ravno polje (Ebensfeld), Kupferstich, um 1681
2. Schloß Ravno polje (Ebensfeld), Litographie aus Kaisers alten Suite, um 1830
3. Grundrisse des Erd- und Obergeschosses
4. Pläne der Aussenfassaden
5. Pläne der Hoffassaden mit Querschnitten
6. Westliche Seite des Schlosses nach einer Photographie um 1926
7. Nordöstliche Seite des Schlosses um 1974
8. Nordwestliche Ecke des Arkadenhofs um 1973
9. Arkaden des östlichen Flügels um 1987
10. Hauptportal mit den Jahreszahl 1670, um 1973
11. Frühbarockes Treppenportal, um 1973
12. Renaissanceportal mit Voluten im Obergeschoß des Südtraktes um 1973
13. Renaissanceportal mit Reliefplatte in Obergeschoß des Südtraktes um 1973
14. Südtrakt des Schlosses um 2000
15. Der schnell verfallende Westtrakt um 2000